

RENACIMIENTO MAYA
YUCATÁN
GOBIERNO DEL ESTADO | 2024 • 2030

SAF
SECRETARÍA DE
ADMINISTRACIÓN
Y FINANZAS

U Taak'inil Meyaj 2026 u Ti'al Maaya Jel Síijil

Ichil u T'aan Máak

Ba'ax ku taasik

3

4

5

7

12

16

19

U ts'íibil Ju'un Jala'ach

U ka'ap'éel taak'inil meyaj u ti'al Maaya Jel Síijile' jets'a'an u ti'al u táakmuk'ta'al toj óolal, u nu'uka'an kuxtal kaaj, jets'eknakil yéetel meyajil ka u ma'alobkíint u kuxtal yúukateko kúuchkabalob. Jump'éel taak'inil meyaj beeta'ab yéetel u t'aan kaaj nu'ukbesa'an u ti'al u binujáawsikx-ma' keetilkuxtalyéeteltukulta'an ti'al u bisik ma'alob kuxtal tak tu xu'uk'ilo'ob Yucatán.

Joaquín Díaz Mena
U Jala'achil u Lu'umil Yucatán

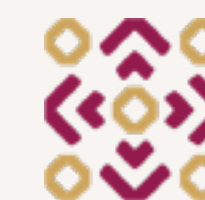
K'a'ana'an Nu'ukbesajilo'ob

- ◇ Ko'olelo'ob Renacimiento
- ◇ Táankelemo'ob Renacimiento
- ◇ Ma'alob Kuxtal ta naajil xook
- ◇ U Jets'meyajil Janal tu Naajil Xook
- ◇ Bo'ol u ti'al Máako'ob yaan ti'ob Discapacidad Permanente
- ◇ U Ts'atáanta'al K'oja'ano'ob yaan Cáncer ti'ob
- ◇ Áantajil ti'al u chíimpolta'al Veda
- ◇ Áantajil u ti'al Infraestructura Hidroagrícola
- ◇ Kalanil ichil K'áak'náab.

K'a'ana'an Tuukulil Meyaj

- ◇ U Nojochkinta'al yéetel u Túumbenkunsa'al Puerto de Altura "Maya Kab"
- ◇ U Beeta'al Centros de Renacimiento "KA'SIIJIL"
- ◇ U Beeta'al Polos del Bienestar
- ◇ U beeta'al yéetel u Ts'a'abal u Nu'ukul Universidad Tecnológica del Mar tu kaajil Progreso yéetel Universidad Rosario Castellanos tu kaajil Kanasín
- ◇ U beeta'al yéetel u nojochkinta'al kúuchilo'ob ichil Centro de Formación Policial
- ◇ U beeta'al yéetel u jel beeta'al u Meyaj Kúuchilo'ob ti'al Agua Potable
- ◇ U Nu'ukbesajil Bacheo "Plan Bienestar Yucatán"

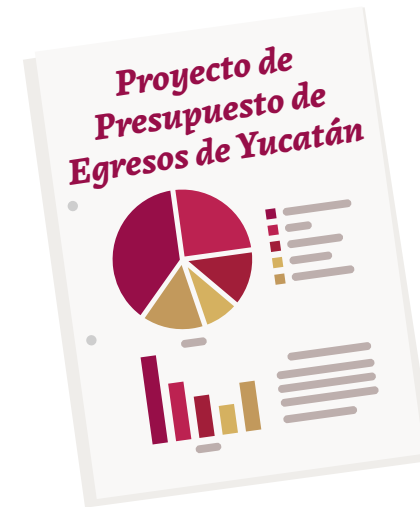

Ba'ax le u Taak'inil Xuupo'

**U Noj Tuukulilo'ob
Política Económica**

ump'éeel ju'un tu'ux yaan péektsil yo'olal
bix kun u much'il taak'in le jala'acho'
yéetel bix kun u xupil ichil le 2026.

**U Tuukulil u Taak'inil
Xuup u ti'al Yucatán**

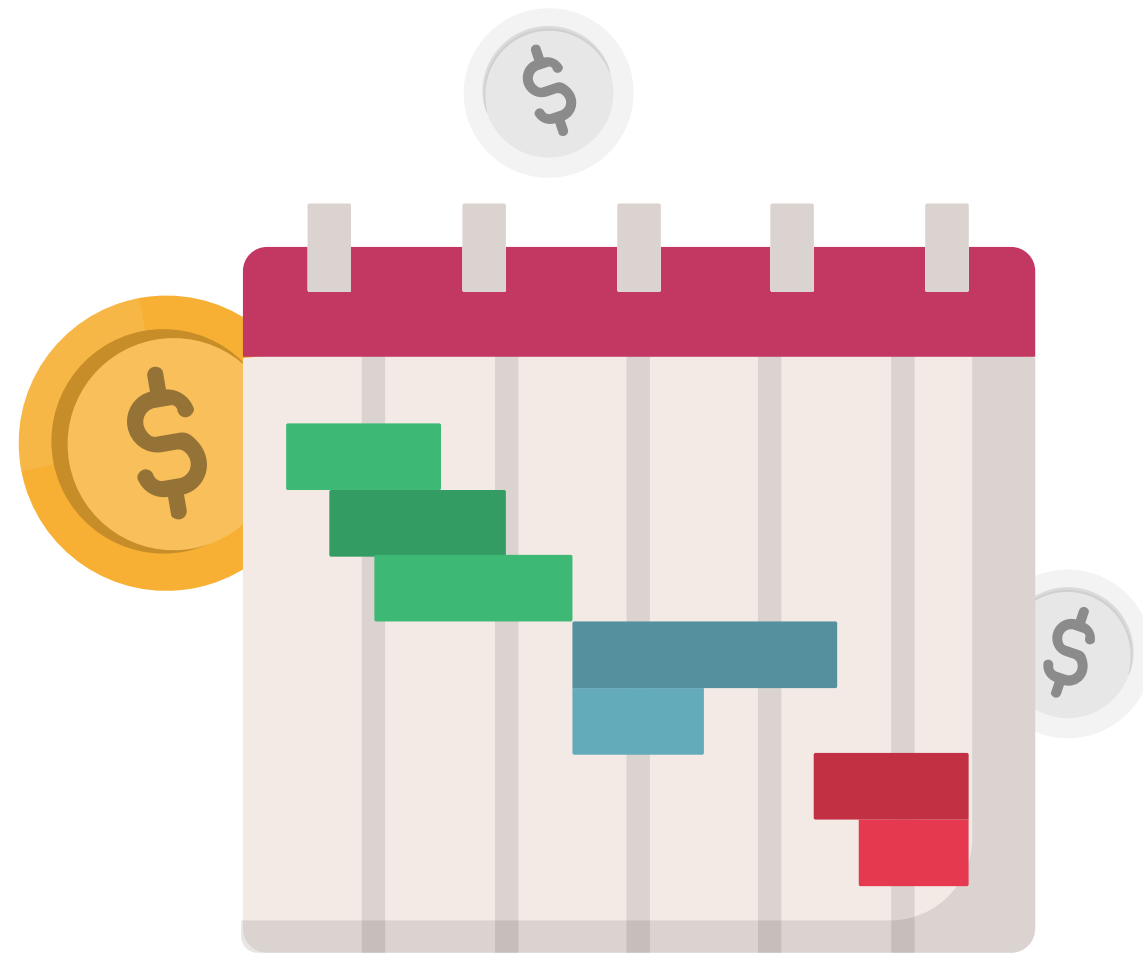

**U káajsajil u A'almaj
T'aanil u Taak'inil Xuup
u ti'al Yucatán**

U Jala'achil Péetlu'ume' ku
beetik yéetel ku túuxtik ti' le H.
Congresoil Péetlu'um
Estado ti'al u xak'alta'al, u
tsikbalta'al yéetel u béeykunta'al.

Bix u beta'al u Taak'inil Xuupo'

U Jala'achil Péetlu'ume' ichil jump'éeel ja'abe', unajubisikba'axkuyeésikyéetel jets'a'anil jump'éeel u soololil meyajo'ob u k'aba' **ciclo presupuestario**.

Le ciclo presupuestario yaan ukp'éeel u jaatsilo'ob: u tukulta'al, u je'ets'el u kíinilo'ob, bajux, u xu'upul yéetel u nu'ukta'al, u yila'al bix u bin, u xak'al-ta'al yéetel u ts'a'abal ojéeltbil ba'ax beeta'abij.

Le je'elo' ku béeykuntik u je'ets'el u kíinilo'ob ti'al ma' séeb xu'upul yéetel ka beeyak ba'ax ku kaxta'al, ka p'aatak u yalab, u sáasilil yéetel ka beeta'ak ma'alob.

U K'iinilo'ob le xuupo'

1. U Tukulta'al

Ku je'ets'el nukuch tuukulilo'ob ti'al u béeyta'al ba'ax ku kaxanta'al Péetlu'um.

2. U Je'ets'el u k'iinilo'ob

Ku je'ets'el u k'iinilo'ob le xuupo' yéetel buka'aj taak'in k'abéet ti'al u béeytal ba'ax ku kaxanta'al.

3. Bajux

Ku tso'olol buka'aj taak'in, bix kun t'oxbil, yéetel tu'ux kun bin le u taak'in kaajo'.

4. U xu'upul yéetel u nu'ukta'al

Ku xu'upul le taak'in ts'a'abo' je'el bix jets'a'anil u k'iinilo'obe'.

7. U ts' a'abal ojéeltbil ba'ax beeta'abij

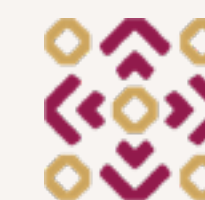
Ku ts'a'abal u yojéelt u molayilo'ob jala'ach yéetel kajnáalo'obe' ba'ax úuch yéetel u xuupil le taak'ino'.

6. U xaak'alil

Ku beeta'al u xaak'alil le nu'ukbesajilo'ob taak'ino ti'al u yila'al ba'ax ma'alob tu taasaj ti' kajnáalo'ob.

5. U yila'al bix u bin

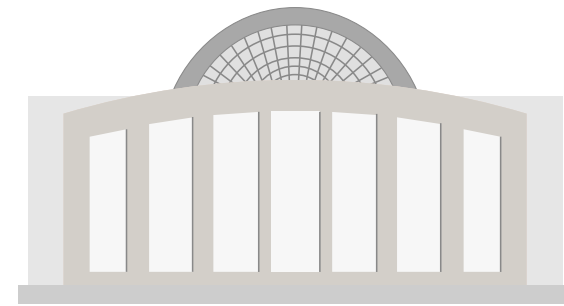
Ku xak'alta'al tak tu'ux ku béeykunta'al le ba'axo'ob je'ets' tu káajbal ja'abo'.

Bix u Beeta'al le u Tsoololil le Taak'inil Xuupo'

Julio - agosto

Ku beeta'al le Yáax u tsoololil u Taak'inil u Meyaj le u Jaatsil Jala'acho'obo' yéetel le ku ya'ala'al Autónomos.

Ma' u máan ti' 25 ti' noviembre

U Jala'achil le Péetlu'uma' ku túuxtik u Jets'tuukulil le Taak'inil Xuup ti' le H. Congresoil Péetlu'uma'.

U xaanile' tak 15 ti' diciembre

Le H. Congresoil Péetlu'uma' ku béeykuntik le Jets'tuukulil u Taak'inil Xuupo'.

Enero - abril

Ku yila'al bey ba'ax ti' u yúuchul xuupe' yéetel ku nu'upul le nu'ukbesajilo'ob xuupo'.

Septiembre - noviembre

Ku nu'upul chúuka'an u Jets'tuukulil le Taak'inil Xuupo'.

26 ti' noviembre tak 14 ti' diciembre

Le H. Congresoil Péetlu'uma' ku xak'altik yéetel ku beetik u tsikbalil u Jets'tuukulil le Taak'inil Xuupo'.

1º ti' enero

Ku káajal u meyaj le u Taak'inil Xuupo'.

***Jets't'aano'ob ti'al
Política Económica 2026***

Ba'ax le Jets't'aano'ob ti'al Política Económica 2026

Jump'eel ju'un ku ye'esik **bix yanil meyajil u péek taak'in.**

Jump'eel chúuka'an xaak'alil yo'olal **bix u péek taak'in te'el péetlu'uma'.** Ti'al u beeta'ale' ku meyaj e'esajilo'ob ti' táanxel noj lu'umil, wey noj lu'umilo'obe', yéetel wey xóot' lu'umilo'obe'.

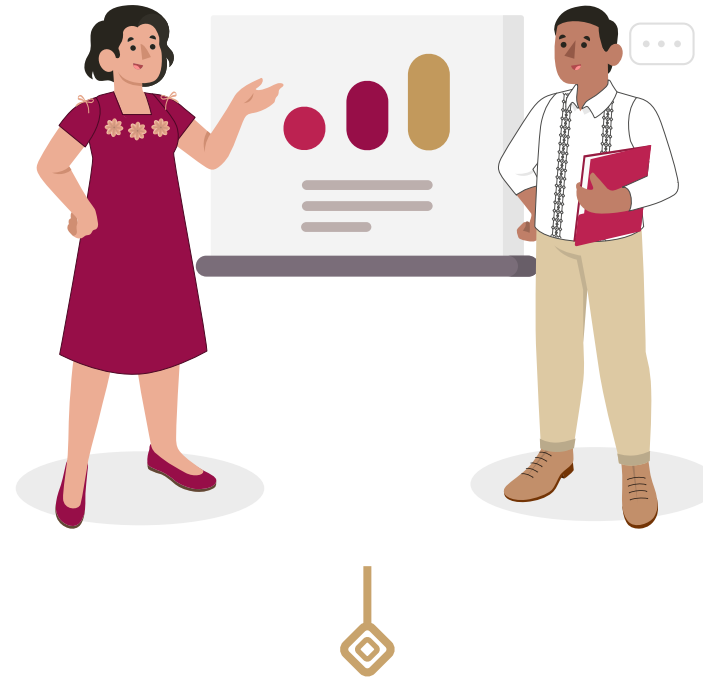
U tuukulil bix kun ya'abtal ti'al 2026, beey xan bix kun chíikpajal ichil u yokol taak'in yéetel u xuupilo'ob.

Ba'ax ku ya'alik jala'ach, yo'olal: Bix kun much'bil yéetel bix kun béeykuntbile' le taak'in kun much'bil' ka chúukpajak ti'al u beeta'al ba'ax jets'a'an ti'al le ja'ab ku taalo'.

Bix yanil u péek taak'in Yucatán.

1° Yáax kúuchil ichil u lu'umil México

ikil u k'uchul u'ulabo'ob wey noj lu'umilo'obe' yéetel táanxel noj lu'umil tak ti' úuchen kaajo'ob wa zonas arqueológicas²

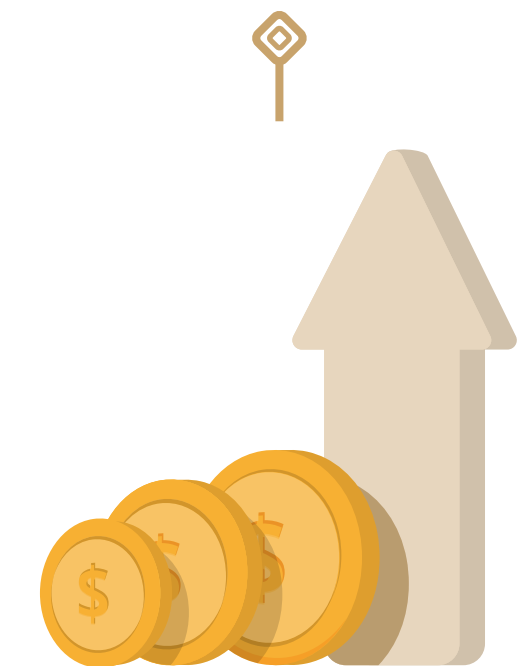
Yucatáne' chíikpaj tu yóoxp'éel **3° kúuchil tu'ux ma' ya'ab máak mina'an ti' meyajichil u lu'umil México, ichil tu chíikbesaj 1.8%,** Kabal ti' le ku chíikpajal tuláakal tu'uxo' tak 3%¹

U kúchul u'ulabo'obe' ya'abchaj tak yóok'ol **11.6% ti' u keetil 2024²**

U jelpajal u péek u Jaatsilo'ob u Péek Taak'in **Yáax Meyajilo'ob +7.8%, Ka'a Meyajilo'ob -1.4%, Yóox Meyajilo'ob +2.7%,** U keetil ti' 2024¹

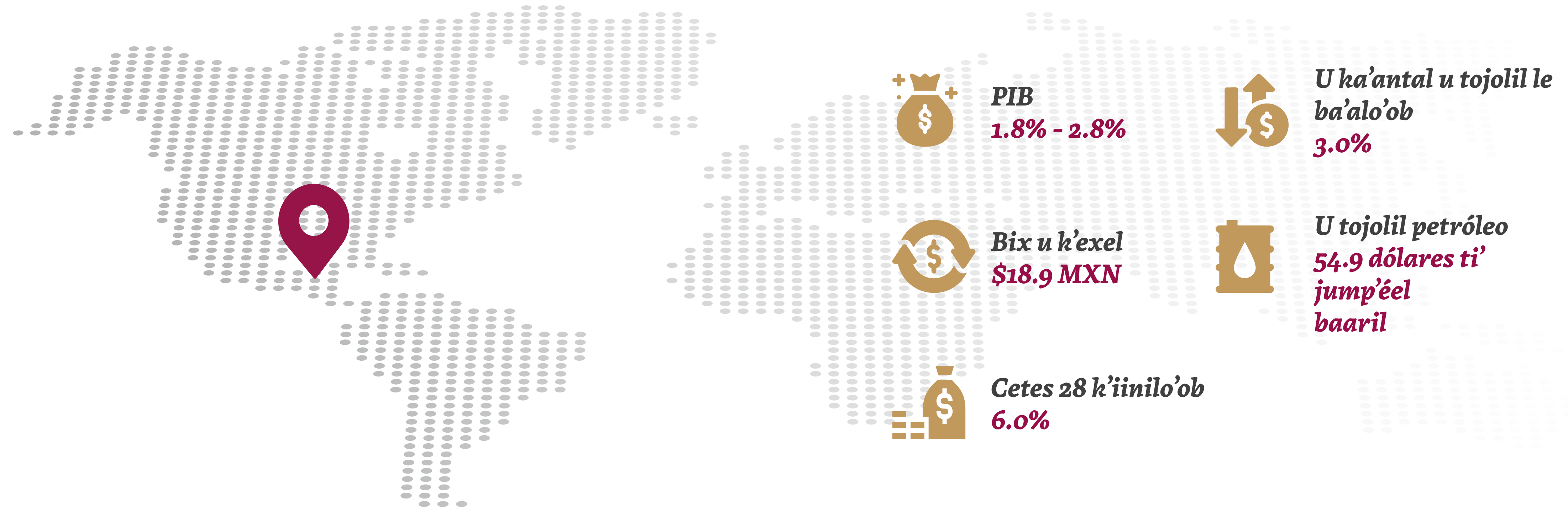
U péek taak'in wey Yucatane' ya'abchaj yóok'ol **2.1% ti' u keetil 2024,** yóok'ol le u ya'abtal tu lu'umil México 0.3%¹

KóonTs'íibo'ob:

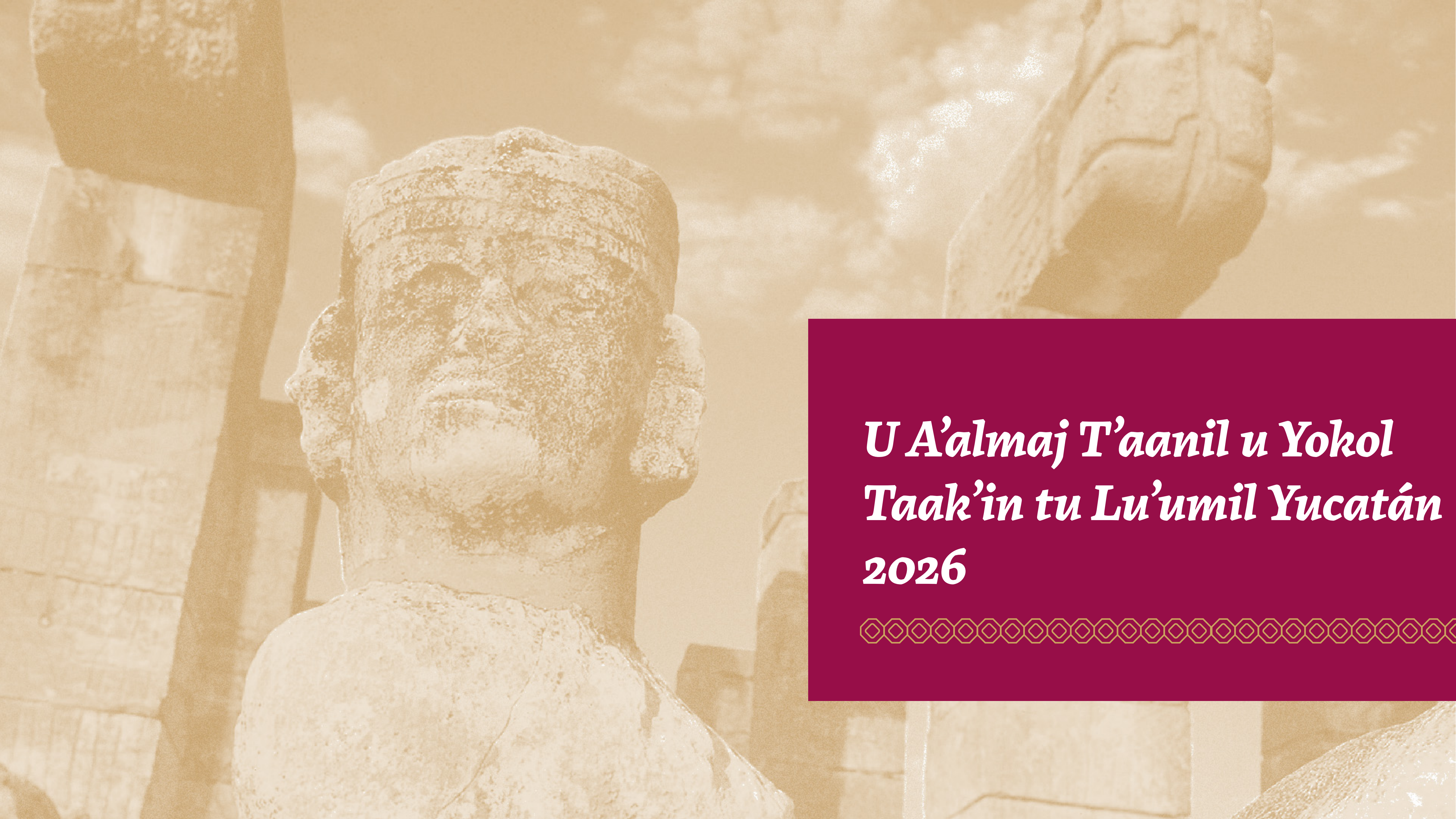
1. Jets't'aano'ob ti'al Política Económica 2026 ti'al u Lu'umil Yucatán.
2. U Tsoololil bix u péek taak'in III Trimestre ti' 2025.

Bix u yila'al kun péek taak'in tu lu'umil México ti'al 2026¹

KóonTs'íibo'ob:

1. Jets't'aano'ob ti'al Política Económica u ti'al u Nu'ukbesajil u A'almaj T'aanil Taak'in Kun Okol yéetel u Jets' Tuukulil u Taak'inil Xuup ti'al Noj Lu'um tu ja'abil meyaj 2026.

***U A'almaj T'aanil u Yokol
Taak'in tu Lu'umil Yucatán
2026***

Ba'ax le A'almaj T'aanil u Yokol Taak'ino' yéetel ba'ax u k'aabetil.

Jump'eel ju'n ku tsolik buka'aj taak'in kun much'bil tumeen jala'ach yéetel bix kun u beetil.

Le taak'in kun much'bil' yaan u meyaj ti'al ba'axo'obku beetik jala'ach je'el bix u ts'a'abal **kaambesaj, toj óolal yéetel jets'eknakil beey xan, u béeykunta'al ma'alob kuxtal yéetel u jóok'ol táanil kaaj.**

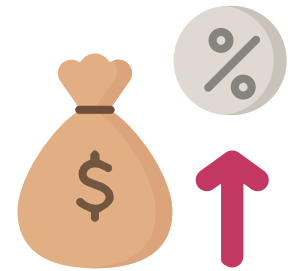
Le taak'in ku yokol ti'al jala'acho' ku taal ti' le ba'alo'oba':

- ◊ **Taak'in ma' jets'a'an ba'ax ti'ali':** le ti'el taak'in federal ku páajtal u k'amik le jala'acho' je'el bix jets'a'anil tumeen u nu'ukbesajo'ob Sistema Nacional de Coordinación Fiscal.
- ◊ **Taak'in ets'a'an ba'ax ti'al:** Ku túuxta'al tumeen u jala'achil noj lu'um, je'el bix jets'a'anil tumeen u A'almaj T'aanil Ley de Coordinación Fiscal.
- ◊ **Taak'in Fiscal:** Leti'el taak'inil ku taal ti' u bo'olil impuesto'ob yéetel u láak' bo'olilo'ob.

Buka'aj taak'in tukulta'al u mu'uch'ul u ti'al 2026

Tak buka'aj u xookil ti' mdp

5,214.6
Impuesto'ob

23,601.3
Táakpajlo'ob

185.6
Ba'alo'ob

3,691.4
Mokt'aano'ob

1,319.0
Taak'in ku ts'a'abal yo'olal
u múul meyajil fiscal

2,401.2
Páajtalilo'ob

20,059.8
U ts'a'abal

378.6
Ch'aliko'ob

0
U Ts'a'abal ti'
ma'alobkiinsa'al

2,524.6
U máansa'al, u ts'a'abal,
u yaanta'al, pensiono'ob
yéetel jubilaciono'ob

33,100.3
Jáalk'ab ti'al meyaj

26,275.9
Jets'a'an ba'ax ti'al

2,427.5
U jaatsilo'ob taak'in
yéetel le ku ts'a'abal u ti'al
seguridad social

3,074.3
Taak'in ku yokol yo'olal
u koonolil bienes yéetel
servicios

64,878

Taak'in ku yokol

Ku tse'elel ti' 1,530 mdp yo'olal le yokol ti' financiamientos, tumeen ma' tu chukaj le u ya'abil máako'ob jets'a'an tumeen u H. Congresoil Péetlu'uma' ti'al u béeytal ka'achij.

***U Xookil u taak'inil
meyaj 2026***

Bix jatsa'anilo'ob le xuupo'

U ti'al u bin u yila'al bix u bin le taak'inilo'ob xuup yéetel le ku túuxta'alo', le xuup ti'al kaajo' jets'a'an ichil **kamp'éel** u jaatsilo'ob ti'al u yila'al tu'ux ku ts'o'okol:

Máax ku xuup

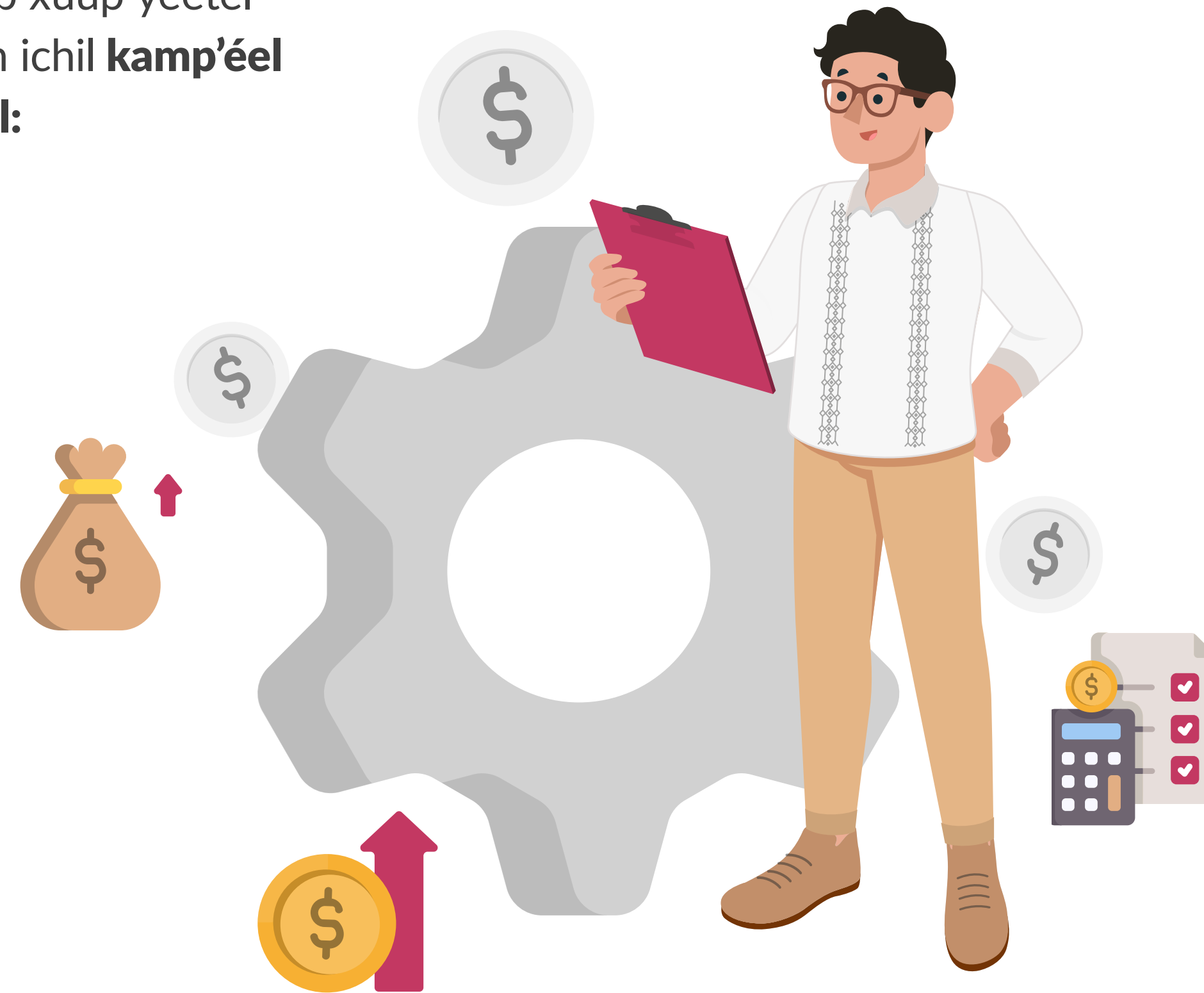
Bix jats'a'an u administrativoil:

Ku yilik máaxo'ob kun xupik Poder Ejecutivo, Legislativo, Judicial yéetel Autónomos.

Ba'ax ti'al le xuupo'

Bix jatsa'anil ichil funcional yéetel

programática: Ku béeykuntik yila'al tu'ux k'a'ana'an u xuup jala'achil péetlu'um, je'el bix ti'al u jóok'ol táanil kaaj, u ti'al kaaj wa u láak' ba'alo'ob.

Ba'ax ti' ku yúuchul xuup

Bix jatsa'anil ichil objeto del gasto:

Ku much'ik yéetel ku tsolik le xuupo'obo' ichil bix le taak'in ti'al maan wa ti'al bo'ol.

Bix jats'a'anil económica:

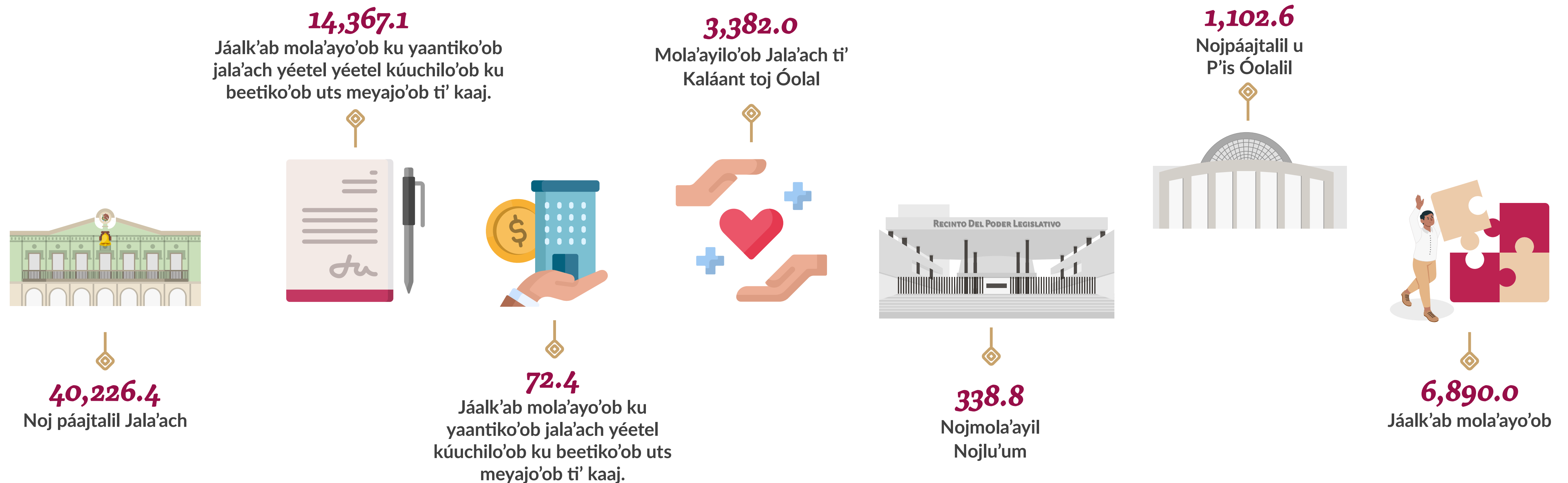
- ◊ **Xuup k'a'ana'an:** U tojol u meyaj jala'ach ti'al ma' u je'elel.
- ◊ **Xuup u ti'al nu'ukulil:** U maanil nu'ukulo'ob je'el bix, kúuchilo'ob, jeejelas nu'ukulilo'ob meyaj.

Máax ku xuup

Bix jatsa'anil u administrativoil

Ku yilik máaxo'ob xupik jumpuul le taak'ino' je'el bix poder ejecutivo, legislativo, judicial yéetel le ku ya'ala'al autónomos.

U xookil taak'in ichil mdp

Kóon Ts'íibo'ob:

1. U xookil jeejelas ba'alo'ob je'el u jela'antalé yo'ola u chúukbesajil bajux.
2. Ku táakbesaj al le 5,501.8 mdp u ti'al taak'in much'ij le u ti'al mo'yalaló'ob, beey xan u jaatsiló'ob taak'in yeetal bo'olil ti'al seguridad social.
3. Le buka'aj u taak'in ku ts'ataantik u li, 501.4 mdp taal ti' jump'éel majil taak'in, u xupilu' yéetel u xupilu' yaan ba'al u yil yéetel artículo quinto transitorio ti' Decreto 142/2025 yo'ola' beeta'ab Jets' Tuukulil u Taak'inl Xup ti'al u Jala'achil u Lu'umil Yucatán ti' juulaj meaj 2026 yéetel u ka'ap'éel yéetel u yo'oxp'éel transitorios Decreto 140/2025, tu yo'ola' beeta'ab U Nu'ukbesajil u A'almaj Ta'anil Taak'in Kun Okol Yucatán ti' juulaj meaj 2026.

Ba'ax ti'al ku yúuchul xuup.

Bix jatsa'anil ichil funcional yéetel programática

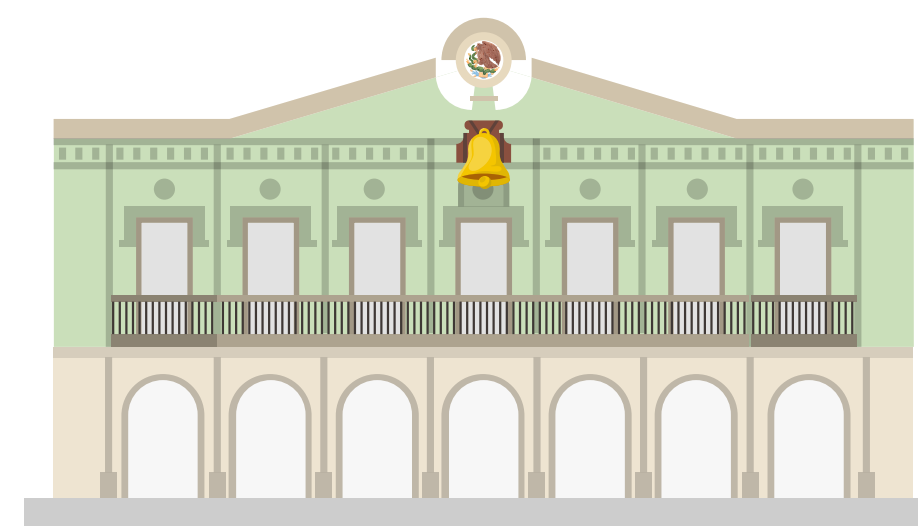
Ku béeykuntik u yila'al tu'ux k'ana'an u xuup u jala'achil péetlu'um, je'el bix ti'al u jóok'ol táanil kaaj, u ti'al kaaj wa u láak' ba'alo'ob.

U xookil taak'in ichil mdp

37,119.5
U jóok'ol táanil kaaj

6,602.2
U náajal kaaj

10,432.1
Jala'achil

12,225.5
U láako'ob ma' jatsa'an
ichil le yáax a'alabo'

Kóon Ts'íibo'ob:

1. U xookil jeejelas ba'alo'ob je'el u jela'antalé yo'ola u chúukbesajil bajux.
2. Ku táakbesaj al le 5,501.8 mdp u ti'al taak'in much'ij le u ti'al mo'yala'ob, beey xan u jaatsil'ob taak'in yeetal bo'olil ti'al seguridad social.
3. Le buka'aj u taak'in ku ts'ataantik u li, 501.4 mdp taal ti' jump'éeel majil taak'in, u xupilu' yéetel u xupilu' yaan ba'al u yil yéetel artículo quinto transitorio ti' Decreto 142/2025 yo'ola' beeta'ab Jets' Tuukulil u Taak'inl Xup ti'al u Jala'achil u Lu'umil Yucatán ti' juulaj meaj 2026 yéetel u ka'ap'éeel yéetel u yo'oxp'éeel transitorios Decreto 140/2025, tu yo'ola' beeta'ab U Nu'ukbesajil u A'almaj Ta'anil Taak'in Kun Okol Yucatán ti' juulaj meaj 2026.

RENACIMIENTO MAYA
YUCATÁN
GOBIERNO DEL ESTADO | 2024 • 2030

SAF
SECRETARÍA DE
ADMINISTRACIÓN
Y FINANZAS

Ba'ax ti' ku yúuchul xuup.

Bix jatsa'anil ichil tipo de gasto

Ku yilik u meyaj wa u t'ooxil le u taak'in kaaj ku taasik u xuupil taak'ino'

U xookil mdp

52,894.6
K'a'ana'an xuup

5,665.9
Le túuxta'ano'

3,932.2
Pensiono'ob yéetel
jubilaciono'ob

3,420.8
Xuup ti'al nu'ukulil

465.9
U bo'olil p'aax yéetel
u bin u p'íit tal

Kóon Ts'íibo'ob:

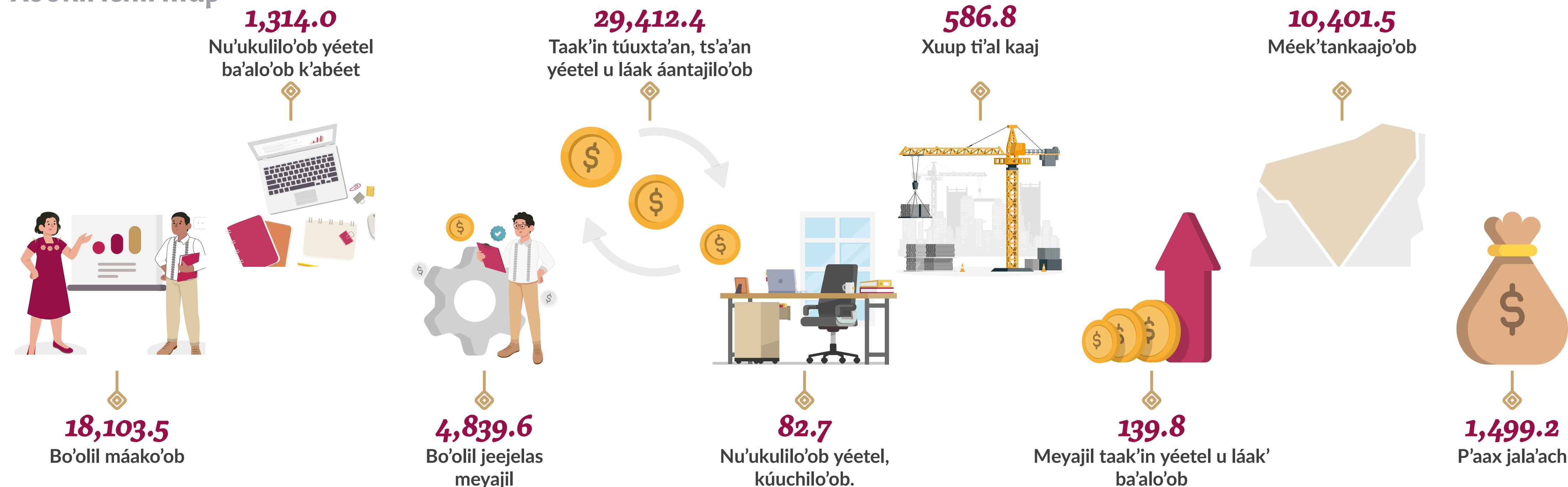
1. U xookil jeejelas ba'alo'ob je'el u jela'antale yo'ola u chúukbesajil bajux.
2. Ku taakbesaj al le 5,501.8 mdp u ti'al taak'in much'ij le u ti'al mo'yalaló'ob, beey xan u jaatsiló'ob taak'in yeetal bo'olil tí'al seguridad social.
3. Le buka'aj u taak'in ku ts'ataantik u li, 501.4 mdp taal ti' jump'éeel majil taak'in, u xupilu' yéetel u xupilu' yaan ba'al u yil yéetel artículo quinto transitorio ti' Decreto 142/2025 yo'ola' beeta'ab Jets' Tuukulil u Taak'inl Xup ti'al u Jala'achil u Lu'umil Yucatán ti' juulaj meaj 2026 yéetel u ka'ap'éeel yéetel u yo'oxp'éeel transitorios Decreto 140/2025, tu yo'ola' beeta'ab U Nu'ukbesajil u A'almaaj Ta'anil Taak'in Kun Okol Yucatán ti' juulaj meaj 2026.

Ba'ax ti' ku yúuchul xuup.

Bix jatsa'anil ichil objeto del gasto

Ku much'ik yéetel ku tsolik le xuupo'obo' ichil bix le taak'in ti'al maan wa ti'al bo'ol.

Xookil ichil mdp

Kóon Ts'iibo'ob:

1. U xookil jeejelas ba'alo'ob je'el u jela'antalé yo'ola u chúukbesajil bajux.
2. Ku táakbesaj al le 5,501.8 mdp u ti'al taak'in much'ij le u ti'al mo'yalaló'ob, beey xan u jaatsiló'ob taak'in yeetal bo'olil ti'al seguridad social.
3. Le buka'aj u taak'in ku ts'ataantik u li, 501.4 mdp taal ti' jump'eel majil taak'in, u xupilu' yéetel u xupilu' yaan ba'al u yil yéetel artículo quinto transitorio ti' Decreto 142/2025 yo'ola' beeta'ab Jets' Tuukulil u Taak'inl Xup ti'al u Jala'achil u Lu'umil Yucatán ti' juulaj meaj 2026 yéetel u ka'ap'eel yéetel u yo'oxp'eel transitorios Decreto 140/2025, tu yo'ola' beeta'ab U Nu'ukbesajil u A'almaj Ta'anil Taak'in Kun Okol Yucatán ti' juulaj meaj 2026.

Bix jatsa'anil yéetel nu'ukbesajilo'ob

Xookil ichil mdp

8,584.1
Ma'alob kuxtal ti'al u Toj
Óolal Tuláakal Máak

2,501.3
Múul Péeksajil Taak'in yéetel u
Ch'ajo'olil Meyajil K'áax

7,252.5
Nu'ukbesajil, Jets'eknakil Kaaj
yéetel Miatsil Jets' Óolal

14,664.4
Jala'achil Nu'uka'an, ku Ts'atáan
Máak yéetel Naats' ti' Kaaj

21,790.5
Kaambesaj, Miatsil yéetel
Ketlamil Báaxal u Okomilo'ob
Jel Síijil

11,286.0
Nu'ukulilo'ob ti'al u Jók'ol Táanil
Lu'umo'ob, Nu'uka'an yéetel
Jeets'el

300.6
Maaya Kaaj Ch'i'ibal yéetel Ba'ax
O'lal Yaan

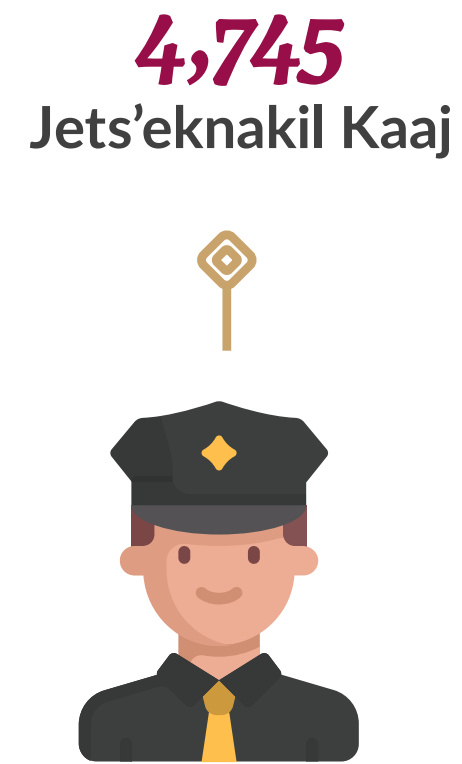
Kóon Ts'íibo'ob:

1. U xookil jeejelas ba'alo'ob je'el u jela'antalé yo'ola u chúukbesajil bajux.
2. Ku táakbesaj al le 5,501.8 mdp u ti'al taak'in much'ij le u ti'al mo'yalaló'ob, beey xan u jaatsiló'ob taak'in yeetal bo'olil ti'al seguridad social.

Le buka'aj u taak'in ku ts'ataantik u li, 501.4 mdp taal ti' jump'éeel majil taak'in, u xupilu' yéetel u xupilu' yaan ba'al u yil yéetel artículo quinto transitorio ti' Decreto 142/2025 yo'ola' beeta'ab Jets' Tuukulil u Taak'inl Xup ti'al u Jala'achil u Lu'umil Yucatán ti' juulaj meaj 2026 yéetel u ka'ap'éeel yéetel u yo'oxp'éeel transitorios Decreto 140/2025, tu yo'ola' beeta'ab U Nu'ukbesajil u A'almaj Ta'anil Taak'in Kun Okol Yucatán ti' juulaj meaj 2026.

Jump'ée Taak'inil Meyaj nu'uka'an, u ti'al kaaj, yéetel beeta'an ti'al máako'ob.
Ku yáax ilik u ma'alob kuxtal yukateko kuchkabalob, ku túuxtik:

Xookil ichil mdp

Teen Kajnáalen, Ba'ax ku páajtal in beetik.

- ◊ *In wilik yéetel in xak'altik le péektsil ti'al kaajo'*
- ◊ *In wilik u meyaj ma'alob u taak'in kaaj*
- ◊ *In wilik u béeykuntik ba'axo'ob u jets'maj u Jala'achil le Péetlu'uma'*
- ◊ *In káatik péektsil ti'al in wojéeltik*

RENACIMIENTO MAYA
YUCATÁN
GOBIERNO DEL ESTADO | 2024 ♦ 2030

SAF
SECRETARÍA DE
ADMINISTRACIÓN
Y FINANZAS